

JOVES I EL MUR INFRANQUEJABLE

Ponència de Albert Martín

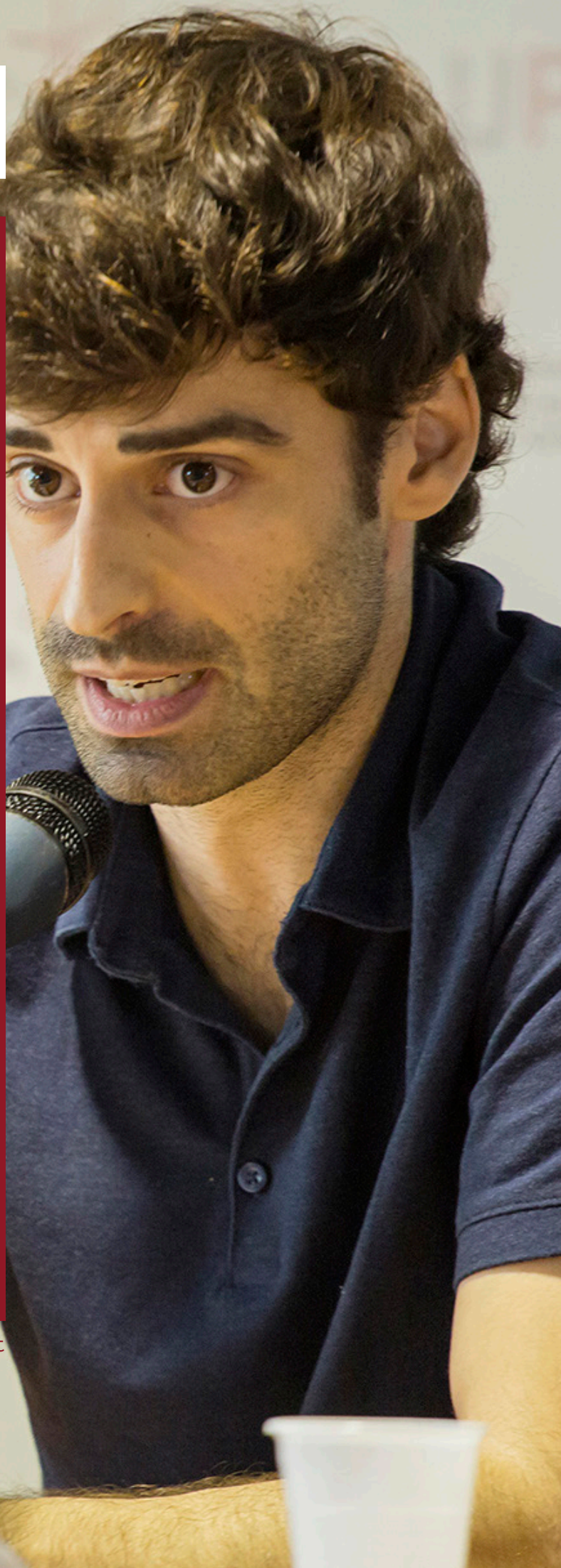
Sociòleg.

Doctor en Sociologia per la UAB.

Jornades UPEC

El futur del treball: utopia o
distopia?

Juliol del 2018



Debat:

JOVES I EL MUR INFRANQUEJABLE

Participants:

Berta Barbet, Arantxa Tirado, Juan Carlos Monedero, Albert Martín

Autor:

Albert Martín

Sociòleg. Doctor en Sociologia per la UAB.

Data:

Dijous 5 de juliol

Trobareu totes les ponències de XIV Jornades de la UPEC a upec.cat

EL PODER ADULT: EL MUR CAPITALISTA I PATRIARCAL INFRANQUEJABLE PER A LA JOVENTUT

Albert Martín

*Ponència amb motiu de les XIV Jornades de la *Universitat Progressista d'Estiu de Catalunya* “El futur del treball: utopia o distopia?”, a la taula de debat “Joves i el mur infranquejable”. 5 de juliol de 2018

El debat “Joves i el mur infranquejable” planteja una sèrie d'assumpcions rellevants en relació amb l'exclusió i explotació dels i les joves, no només en el mercat laboral sinó també en la resta d'esferes de la vida social i política. En aquest sentit, des d'aquesta ponència s'exposaran tres plantejaments per tal d'enriquir l'anàlisi i aprofundir en el debat sobre les desigualtats socials i econòmiques que afecten específicament la joventut.

Els plantejaments que es presenten a continuació són fruit dels debats i les experiències mantingudes amb companys i companyes de les diferents assemblees de joves que formàvem part de la CAJEI (Coordinadora d'Assemblees de Joves de l'Esquerra Independentista). Anys després, i fruit del compromís polític i d'anar identificant en el nostre dia a dia les petites o grans opressions que patíem com a joves, conjuntament amb Maria Rodó, Mireia Foradada i Jordi Estivill vam prendre l'objectiu de descriure aquesta particularitat escrivint *Rebels amb causa. Manifest juvenil contra el poder adult* (Tigre de Paper, 2014).

El subjecte juvenil i el poder adult

La joventut, com qualsevol col·lectiu de persones, és heterogènia. Les circumstàncies i condicions socials i econòmiques per a una persona jove poden ser viscudes de múltiples formes. Una vivència que varia dràsticament depenent de la seva procedència de classe social, dels seus orígens culturals, del color de la seva pell o del seu sexe, gènere, opció i identitat sexual. Així mateix varien els seus interessos, inquietuds i necessitats si tenen 15 anys o en tenen 25. No obstant aquesta heterogeneïtat interna, la joventut esdevé un col·lectiu social específic per dues raons principals: **una estructural i material, i una altra simbòlica i psicològica.**

La joventut, d'una banda, viu una etapa de la vida en què s'inicia el trànsit cap a l'emancipació material respecte als seus progenitors. Un procés en el qual es desprèn de dependències en començar a obtenir els seus propis recursos mitjançant la venda del seu treball. Aquesta és una situació material que es caracteritza per la seva desigualtat a escala estructural. Sota el discurs de l'"experiència" s'accepta la sobreexplotació de la joventut a nivell laboral. Però aquesta precarietat econòmica que pateix tot jove individual de forma transitòria resulta estable a escala estructural per a empresaris ocupadors.

D'altra banda, la joventut és l'etapa de la vida en què s'inicia el trànsit cap a una autonomia immaterial respecte als progenitors. Un procés de formació personal que va sedimentant i constituint una personalitat, identitats, sensibilitats i projectes de vida propis. Aquesta particularitat d'estar en plena constitució de la subjectivitat permet que el jovent pugui qüestionar l'ordre social normatiu amb més facilitat, ja que és un ordre que els és extern i preestablert. Un qüestionament afavorit per no tenir responsabilitats materials ni de cura sobre ningú i per no haver de passar comptes d'una vida passada sotmesa al sistema.

Aquestes particularitats són les que permeten comprendre el perquè de la vivència i la desigualtat quotidiana diferenciada de la joventut vers la resta de la societat. I de la mateixa manera, el perquè històricament s'ha considerat la joventut com a **subjecte col·lectiu potencialment revolucionari**.

Per tal de comprendre l'existència d'aquest subjecte juvenil i les seves potencialitats cal una reconceptualització de l'enfocament d'anàlisi per tal de fer emergir la relació que s'estableix entre adults i joves. Unes relacions de poder entre generacions que no són neutrals. I encara que sobre les desigualtats juvenils s'han realitzat diferents estudis, tots són abordats de forma fragmentària. Trobem estudis sobre desigualtats de classe, de gènere o de minories ètniques on el factor juvenil apareix com un afegit en la desigualtat. Però no es desenvolupen anàlisis sobre les desigualtats estructurals de la joventut en la seva interseccionalitat (a nivell polític, econòmic o sexual i de gènere), ni les relacions de dominació simbòliques i culturals adultes dirigides a la legitimació i reproducció de l'ordre social establert.

Quan es parla del "poder adult" per tal d'explicar el sistema d'opressions materials i simbòliques que pateix el jovent es fa referència a tots aquells mecanismes que utilitzen les adultes per tal d'adequar les joves generacions a la norma i contribuir a la producció i reproducció del sistema i de les seves desigualtats. **El poder adult l'hem d'entendre com a poder opressor, com un concepte que expressa teòricament el conjunt de mitjans materials i simbòlics o ideològics que un grup opressor (adults) utilitza per obtenir un benefici del grup oprimit (joves, velles, infants)**. Tot i que són tots els adults els qui dominen simbòlicament el jovent, són només aquells que pertanyen a la burgesia, els propietaris dels mitjans de producció, els que es beneficien de la sobreexplotació material de la força de treball juvenil.

El poder adult, en el fons, no és en essència ni capitalista ni patriarcal. El poder adult té unes dinàmiques pròpies que s'han anat adaptant a diferents contextos i moments. Però en la societat en què vivim, el capitalisme i el patriarcat s'aprofiten dels mecanismes de legitimitació de l'ordre social que ofereix el poder adult. Uns mecanismes del poder adult que perpetuen l'explotació econòmica, la dominació sexual i l'exclusió política juvenil. El poder adult garanteix en el capitalisme i el patriarcat el manteniment, la producció i reproducció de les relacions desiguals de poder establertes. *Rebels amb causa* (Tigre de Paper, 2014)

Així, les classes dominants i propietàries dels mitjans de producció (grans empresaris, alts directius, grans accionistes, banquers, etc.) s'apropien de la plusvàlua i els beneficis generats per la força de treball produïda per les classes populars. Una apropiació que els servirà per reproduir-se en el privilegi, mantenir les relacions de desigualtat entre la societat i assegurar la contínua acumulació i enriquiment de capital en aquestes poques mans. En aquesta lògica de l'anàlisi marxista, el poder adult garanteix en el temps la correlació de forces, les formes de relació de producció i reproducció, fent del jovent una força de treball dòcil i explotable.

Només des d'aquesta concepció de la joventut com a subjecte col·lectiu específic i des de la consideració de l'existència d'una relació de poder estructural dels adults vers els joves, és que les desigualtats que pateix el jovent en la societat prenen el caràcter d'estructurals i interrelacionades: precarietat i desregulació en matèria laboral; barreres per a l'emancipació a l'habitatge propi; exclusió política en la presa de decisions col·lectives; manca d'espais d'intimitat per al desenvolupament de la sexualitat; tabús, temors i vergonyes patriarcal en les inquietuds sexuals; pressions del model de bellesa i del rol de gènere; persecució de l'oci i comportament juvenil en l'espai públic; participació passiva i no reflexiva en l'ensenyament, o invisibilització en els mitjans de comunicació.

Joves desarmades davant la precarietat laboral

Socialment està acceptat que les persones quan són joves "han de passar" per una etapa en què per formar-se i agafar experiència han de treballar en unes condicions pitjors o menys reconegudes que la majoria de la societat. Una consideració normalitzada per la gent adulta però també assumida per la pròpia gent jove. En aquest sentit es poden identificar frases quotidianes com "has d'agafar experiència" o "poder treballar aquí, encara que no cobris, és un privilegi".

En aquest context social en què la joventut es veu envoltada és reprovable el paper de *laissez faire* de la majoria d'institucions educatives en matèria de drets laborals, legalitat i contractació deixant els i les joves en una situació d'indefensió davant de qualsevol vulneració de drets. Fins i tot, moltes institucions mantenen un paper de complicitat amb aquesta explotació juvenil mitjançant convenis de formació o pràctiques amb empreses. La necessitat de "formació en drets laborals" en joves i adolescents, així com la que es fa en segons quins sectors de treball amb relació als riscos laborals, és vital no només per eradicar la vulneració i precarietat juvenil sinó, fins i tot, per al manteniment futur dels drets laborals de totes les treballadores.

Els darrers anys de crisi econòmica s'ha produït una reducció en l'entrada al mercat de treball generalitzada, els índexs d'atur s'han disparat i la precarietat laboral ha arribat a tots els sectors de la societat. Si bé les condicions laborals de la classe treballadora són heterogènies, en què el sexe i l'origen esdevenen factors de greuge, la condició juvenil encara les emfatitza més. És en aquest sentit que podem identificar **tres tipologies de feines i de contractacions que en cap cas s'han generalitzat i que segueixen sent ocupades exclusivament per joves:**

- Feines sense contracte: cobrament "en negre", sense cotització ni seguretat social (extraescolars, monitoratge de casals d'estiu, cangurs, acompanyaments, classes particulars o entrenament d'infants i joves en esports, etc.).
- Feines amb contracte de formació, d'aprenentatge d'oficis, de pràctiques o becàries: sense cobrar, treballant de forma gratuïta

(tasques del sector menys reconegudes, o fent les mateixes que la resta però amb pitjors condicions).

- Feines amb contracte temporal: d'obra i servei, mediats per ETTs, cobrament per objectius/vendes (restauració, hostaleria, fires, enquestes, caixa, magatzems, cerca de socis, etc.).

Aquests "treballs per a joves" en part desregularitzats, en part permesos per les reformes laborals i pels sindicats majoritaris, deixen el jovent orfe de qualsevol tipus de defensa ni consideració sindical per part de la classe treballadora organitzada. Una situació que permet a l'empresa o entitat contractant afavorir-se d'aquesta indefensió: "si una jove es queixa, n'hi ha moltes a fora que estaran disposades a treballar en aquestes condicions, i n'agafarà qualsevol altra".

Una persona jove pot estar tres mesos amb un contracte escombraria, i tres mesos es poden "suportar". Però després ve una altra jove a fer el mateix, i així successivament. D'aquesta forma, a les empreses hi ha sempre algunes persones contractades de forma precària que es van substituint cada cert temps, però sempre n'hi ha i sempre es compta amb què hi seran. *Rebels amb causa* (Tigre de Paper, 2014)

Es tracta d'una indefensió regularitzada que se sustenta en el que s'anomena "exèrcit de reserva", que en aquest cas és tota aquella joventut que, necessitada de tenir "experiència laboral" i "currículum", acceptaria qualsevol situació, per precària que sigui. Així, cal abordar aquest context laboral des d'una perspectiva estructural del sistema productiu, només així desapareix l'aparença de "transitorietat" de la precarietat juvenil. La precarietat juvenil és estable a nivell estructural, no transitòria, i és una precarietat de la qual l'empresariat treu molts beneficis.

La precarietat cronificada esdevé l'escletxa per a una "nova proletarització"

A banda de considerar la crua realitat present del jovent a nivell laboral, també cal tenir present les conseqüències futures que a escala social pot comportar. Cal considerar que les noves generacions estan creixent en un context de gairebé una dècada de crisi econòmica del sistema. Es tracta d'un context econòmic que, en prolongar-se en el temps, esdevé molt prolífic per a la normalització de situacions de precarietat laboral o d'injustícia social en l'imaginari social de la joventut. En l'actualitat l'anhelat treball digne no arriba, i la gent jove acumula contractes precaris, de pràctiques, fins passats els 30 anys.

Aquesta és una normalització que està permetent reduir lentament però dràsticament totes aquelles conquestes de l'estat del benestar en termes de condicions laborals i nivells salarials. Un procés que s'està donant com **una nova "proletarització" progressiva del conjunt de les classes populars i treballadores**, ja que:

Per a la possibilitat real de suprimir tots els drets adquirits pel conjunt de la classe treballadora es requereix d'un "recanvi generacional", on els nous treballadors i treballadores assalariades que entren al mercat laboral no hagin conegut aquestes conquestes socials. La regulació laboral s'ha anat reformant i cada cop ha anat desprotegint, especialment i progressiva, als qui entren de nou. *Rebels amb causa* (Tigre de Paper, 2014)

Les organitzacions d'esquerreres han comès molt freqüentment l'error irrecuperable de menysprear les capacitats del moviment obrer, el moviment feminista o l'estudiantil. Sovint han imposat autoritàriament un camí a desenvolupar per les seves joventuts: tancant debats, apaivagant anhels transformadors d'aquestes o, el que és pitjor, impedingint que aquestes experimentin per si mateixes. Pensem en el paper que tenen avui en dia, o han tingut les darreres dècades, les joventuts de partits polítics,

sindicats o federacions juvenils, amb l'única finalitat de cooptar noves fornades de joves per engreixar el partit o sindicat.

La integració d'aquests joves es tradueix a subordinar tota activitat política als interessos planificats pels seus adults; integrar la concepció que la política es restringeix a la lògica institucional; adequar el seu discurs sobre la societat als discursos i les polítiques aplicades pels seus "líders" adults, i formar de manera especialitzada futurs membres del partit o sindicat en la lògica burocràtica de la gestió o reforma de l'ordre social actual, sense contemplar opcions transformadores d'arrel, tant de procedir com d'horitzó.

Només des del respecte i la consideració per l'autoorganització juvenil (revolucionària) és que es donen les condicions necessàries per poder construir un moviment juvenil capaç de pressionar amb eficàcia a tots els nivells i portar a terme una lluita reivindicativa i ofensiva contra tota forma d'opressió. **És necessària una relació intergeneracional d'igual a igual, sense jerarquies, que permeti teixir una unió de forces dels moviments socials i revolucionaris per combatre el patriarcat, el capitalisme i els estats en peu d'igualtat.**